

АНАЛІЗ ПУБЛІЧНОГО ВИСТУПУ В АСПЕКТІ ФОРМУВАННЯ РИТОРИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ФАХІВЦЯ

ANALYSIS OF PUBLIC SPEECH IN THE ASPECT OF FORMING THE RHETORICAL COMPETENCE OF A SPECIALIST

Івасюта М.І.,

orcid.org/0000-0003-3762-598X

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри історії та культури української мови

Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

Ботнар Л.О.,

orcid.org/0009-0005-3593-1897

студентка III курсу філологічного факультету

Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

У статті досліджено проблему формування риторичної компетентності майбутніх фахівців через призму аналізу публічного мовлення в межах навчальної дисципліни «Риторика». Актуальність роботи зумовлена необхідністю підготовки спеціалістів, здатних до критичного сприйняття інформації та ефективної комунікації в сучасному соціокультурному просторі. Риторична компетентність як комплексна здатність особистості до створення ефективних текстів переконувального спрямування у різних сферах комунікації передбачає майстерне використання риторичного інструментарію для аргументованого впливу на аудиторію, а також постійне самовдосконалення через вироблення індивідуального ораторського стилю, зокрема на прикладі кращих зразків сучасного красномовства. Об'єктом дослідження є публічний виступ як інструмент комунікативного впливу, а предметом – лінгвориторичні особливості промови І. Фаріон на Марші Слави Героїв (14 жовтня 2011 року). У статті здійснено розбір промови І. Фаріон за такими параметрами: портрет аудиторії; рід і жанр красномовства, тип промови; мета оратора; матеріал для тексту промови; композиція виступу і методи викладу; логічна впорядкованість виступу; відповідність тексту промови основним комунікативним ознакам культури мовлення; спосіб викладу промови; дотримання вимог техніки мовлення; зовнішній вигляд оратора; контакт з аудиторією і засоби активізації уваги слухачів; риторичні фігури й тропи. Такий комплексний аналіз публічного виступу, що охоплює докомунікативний, композиційний, лінгвориторичний та прагматичний рівні, уможливило системну оцінку студентами ефективності ораторської майстерності, виявлення стратегій впливу та прогнозування реакції аудиторії. Зроблено висновок, що аналіз публічного виступу в освітньому процесі дає змогу студентам не лише засвоїти теоретичні аспекти ораторства, а й розвинути навички формування авторського стилю мовлення, що є засадничим складником їхнього професійного самовизначення та запорукою ефективної лідерської комунікації. Результати дослідження можуть бути використані для розробки методичних рекомендацій з курсів риторики, культури мовлення та комунікативної лінгвістики.

Ключові слова: риторична компетентність, публічний виступ, ораторська майстерність, аналіз публічного виступу, Ірина Фаріон, риторичні фігури і тропи.

The article investigates the problem of forming the rhetorical competence of future specialists through the prism of analyzing public speech within the academic discipline "Rhetoric." The relevance of the work is explained by the necessity of training specialists capable of critical perception of information and effective communication in the modern sociocultural environment.

Rhetorical competence as a complex ability of an individual to create effective messages of a persuasive orientation in various spheres of communication involves the skillful use of rhetorical tools for a reasoned influence on the audience as well as a tool of constant self-improvement through the development of an individual oratorical style, in particular based on the best samples of modern eloquence.

The object of the study is public speech as a tool of communicative influence, and the subject is the rhetorical features of the speech of Iryna Farion at the March of Glory of Heroes (October 14, 2011).

In the article, the analysis of the speech of I. Farion is carried out according to the following parameters: a portrait of the audience; a type and genre of eloquence, a type of speech; a purpose of speaking; material for the text of the speech; composition of the speech and methods of presentation; logical ordering of the speech; correspondence of the text of the speech to the main communicative features of speech culture; methods of delivering the speech; compliance with the requirements of speech technique; an appearance of the speaker; contact with the audience and using different means of capturing the listeners' attention; rhetorical figures and tropes.

Such a comprehensive analysis of public speech, which covers pre-communicative, compositional, linguo-rhetorical and pragmatic levels, makes it possible for students to systematically evaluate the effectiveness of public speaking, identify strategy of influence, and predict the reaction of a live audience.

It is concluded that the analysis of public speech in the educational process makes it possible for students not only to master the theoretical aspects of eloquence, but also to develop skills in forming an author's speaking style, which is a fundamental component of their professional identity and a guarantee of effective leadership communication. The results

of the study can be used to develop methodological recommendations for courses in rhetoric, speech culture, and communicative linguistics.

Key words: rhetorical competence, analysis of public speech, speech, oratory, public speaking, Iryna Farion, rhetorical figures and tropes.

Постановка проблеми. Формування риторичної компетентності як однієї з ключових характеристик майбутнього фахівця в різних сферах діяльності є необхідною умовою для його успішної професійної самореалізації та конкурентоспроможності. У цьому контексті здатність не лише створювати власні тексти, а й критично аналізувати чужі виступи стає стратегічно важливою навичкою, фундаментом для розвитку ораторської майстерності. Розуміння механізмів впливу, структури аргументації та функціонування мовних засобів дає змогу майбутнім фахівцям ефективніше будувати професійну комунікацію, тому розробка й впровадження методики комплексного риторичного аналізу є необхідною умовою для підготовки конкурентоспроможних фахівців, здатних до глибокої аналітичної роботи та ефективної самопрезентації в професійному середовищі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичне підґрунтя роботи з публічним виступом як інструментом формування мовної особистості закладено в працях Г. Городиловської, З. Куньч, І. Шмілик [1], Н. Колотілової [2], Л. Мацько, О. Мацько [3], Г. Онуфрієнко [4], Г. Сагач [5]. Сучасний стан дослідження питання позначений диференціацією підходів до аналізу виступів за сферами їх реалізації, жанрової типології (Т. Галій [6], Г. Гамова [7]), інтеграції ораторського мистецтва з культурою академічного письма та розвитком навичок критичного сприйняття інформації (О. Новіцька, І. Заліпська, К. Стефанишин, І. Драч [8]), стилістичних та риторичних особливостей виступів політичних діячів (Н. Сунько та Д. Бевцик [9]), лінгвориторичного аналізу українського контенту блогосфери (О. Мунтян [10]). Сучасні наукові розвідки дають змогу ознайомитися зі структурою та особливостями публічного виступу, простежити трансформацію класичних риторичних стратегій у сучасному геополітичному дискурсі та виявити специфіку аргументації в кризових умовах, та актуальною залишається потреба висвітлення практичних прикладів аналізу публічних виступів відомих ораторів з метою формування професійних риторичних умінь і навичок майбутніх фахівців.

Мета статті – розглянути методику аналізу публічного виступу як ефективного засобу фор-

мування риторичної компетентності майбутніх фахівців на прикладі промови І. Фаріон на Марші Слави Героїв (14 жовтня 2011 рік) [11]. З огляду на поставлену мету необхідно вирішити такі **завдання**: визначити основні критерії аналізу публічного виступу, що може бути використаний у навчальному процесі під час вивчення курсу «Риторика», проаналізувати композиційні та змістові особливості обраної промови І. Фаріон, дослідити лінгвостилістичні засоби (фігури й тропи), які спікерка використовує для посилення впливу на аудиторію, оцінити прагматичний ефект та специфіку невербальної комунікації ораторки як складників її індивідуального риторичного стилю, описати значення аналізу для вдосконалення ораторських навичок студентів.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні дослідники визначають риторичну компетентність як «теоретичну та практичну здатність продукувати різноманітні тексти переконливого мовлення в різних видах суспільного й міжособистісного спілкування та публічного мовлення для умотивованого й аргументованого донесення інформації; уміле послуговування засобами риторики з метою впливу на адресата мовлення, риторичного й особистісного самовдосконалення й вироблення індивідуального ораторського стилю» [12, с. 52], для формування якої важливе значення має аналіз кращих зразків різних жанрів красномовства і типів промов.

Згідно з різними методологічними підходами до аналізу публічного виступу, його алгоритм передбачає з'ясування мети виступу, опису аудиторії, визначення роду та виду красномовства, композиційний аналіз та розбір мовностилістичних засобів, оцінку техніки мовлення, контакт із аудиторією тощо. Спираючись на систему запитань укладачів «Риторичного практикуму» [13, с. 129], пропонуємо приклад аналізу промови І. Фаріон на Марші Слави Героїв (14 жовтня 2011 року). Вибір цієї промови не випадковий: вона належить до прикладів публічної риторики, де поєднуються політична мобілізація, національна ідентичність, історична аргументація та емоційний вплив на аудиторію. Цей виступ є показовим для вивчення сучасної української риторики, оскільки І. Фаріон – відома ораторка, у чіх промовах чітко простежується індивіду-

альний стиль, зокрема категоричність висловлювань, використання історичних алюзій, патетика та апеляція до колективної пам'яті.

1. *Аудиторія, для якої виголошено подану промову.* Промову адресовано до учасників Маршу Слави УПА (організованого ВО «Свобода»). За законом моделювання аудиторії, оратор має врахувати демографічні та психологічні ознаки слухачів, тому І. Фаріон звертається до «ми», «громади», «молоді» – спільного «народу», апелюючи до їхніх мотивів (боротьби за націю, героїчної спадщини) та переконань: вона наголошує на історичних героях (Р. Шухевич, С. Бандера), на патріотизмі, переконуючи аудиторію змінити стиль мислення на націєцентричний. Такий підхід узгоджується з вимогами закону моделювання аудиторії – дослідити настрої та інтереси групи й сформулювати заклики відповідно до її цінностей.

2. *Жанр ораторського мистецтва, тип промови.* Виступ належить до суспільно-політичного красномовства. Це яскравий приклад мітингової агітаційної промови, що поєднує елементи епідейктичних виступів і закликів до дії. І. Фаріон підносить дух УПА та їхню спадщину (епідейктичні риси), але водночас критикує чинну владу та спонукає аудиторію до боротьби (агітаційна функція). Згідно з риторичними традиціями, політична промова характеризується ідейністю, конфліктністю та урочистістю стилю. І. Фаріон використала типові прийоми політичної промови – гасла, моралізацію, апеляцію до історичних героїв і духовних цінностей. На відео бачимо засоби наочної агітації – плакати з С. Бандерою, гаслами, прапори України та ОУН.

3. *Мета оратора. Чи досягнуто цієї мети?* Головна мета І. Фаріон – переконати слухачів у потребі націєцентричних змін та мобілізувати їх на активну дію. Згідно зі стратегічним законом, вона формує раціональне завдання (демонструвати аргументи, чому влада колоніальна) і «надзавдання» – емоційно спонукати аудиторію. Ораторка викриває «найстрашніший плід колоніального режиму» на чолі держави та «окупацію совками», щоб роз'яснити аудиторії чинники розбрату. Надзавдання виявляється у безапеляційних закликах: наприкінці промови діячка виголошує «Тому – жодних сумнівів і вагань, будьмо сильні!», що націлено збуджувати патріотичні почуття. Цілком імовірно, її мета – підсилити підтримку націоналістичних ідей і єднати спільноту для подальшої боротьби. Завдяки емоційній кульмінації («будьмо сильні!») та

використанню символічних цитат (наприклад, «Благослови і пера, і мечі»), промова, очевидно, досягла надзавдання – викликати ентузіазм і згуртувати громаду.

4. *Матеріал, який використано в тексті промови.* І. Фаріон використовує широкий спектр матеріалів: історичні ідеї і цитати, приклади національних героїв та сучасно-політичні факти. Звертається до української літератури (цитує Л. Костенко: «Благослови і пера, і мечі»), до праці Р. Шухевича «Перспективи української революції», до образів С. Бандери, М. Шашкевича, Т. Шевченка. У тексті є алюзії на біблійні мотиви («Бог судитиме за мотиви») та гіпертрофоване зображення влади («найстрашніший плід колоніального режиму»). Такий матеріал можна зарахувати до елементів емоційно-значущої аргументації: апеляції до авторитету (цитати, історія), до цінностей (незалежність, героїзм), до страхів (радянське минуле). Загалом промова багата на ідейний матеріал, що поєднує факти, цитати й узагальнення, формуючи концепцію націєцентризму.

5. *Композиція виступу. Методи викладу матеріалу.* Промова ораторки побудована за типовою структурою: звернення до аудиторії – проблемний вступ – виклад основних ідей та їхня аргументація – емоційне завершення. У вступі І. Фаріон привертає увагу громади, запрошує до роздумів риторичним запитанням «Чому я сьогодні сюди приїхав?», висвітлює моральну проблему «Господь судитиме нас не за вчинками, а за мотивами вчинків». Це відповідає тактичному прийомові проблемного вступу. Далі вона крок за кроком розгортає аргументи щодо цитати Л. Костенко «Благослови і пера, і мечі». Спершу аргументує важливість слова, підтверджуючи фактами про Т. Шевченка, М. Шашкевича. Потім аргументує важливість мечів: приклади історії – козацтво, січове стрілецтво, УПА. Закликає цінувати військову силу («Без мілітарної свідомості не буде поступу»). Завершення промови – це кульмінаційний заклик («Будьмо сильні!») – спонукає слухачів до дії.

6. *Логічна впорядкованість виступу.* Загалом виступ структуровано послідовно, хоча логіка радше підпорядкована емоційному сприйняттю, ніж чіткій аналітиці. Тактичний закон вимагає, щоб аргументи були пов'язані з головною тезою. І. Фаріон формулює основну тезу (Україна повинна стати націєцентричною державою) і підтверджує її аргументами: посиланнями на історичну значущість та аналізом сучасного стану. При цьому деякі твердження мають

риторичний і полемічний характер з елементами гіперболи.

7. *Відповідність мовлення вимогам правильності, точності, виразності, багатства мови.* Без сумніву, мовознавиця І. Фаріон дотримується правильності, точності мовлення. Промова вирізняється виразністю та емоційною забарвленістю. Вислови чіткі, лексика доречна, практично немає розмовних зворотів, натомість є цитати й афористичні фрази, що роблять мову багатшою та образнішою.

8. *Спосіб виголошення промови.* Виклад послідовний, промова має чітку ритмічну структуру висловлювань, заздалегідь дібрані цитати, урочистий характер і відсутність імпровізаційних елементів. Текст ніби відшліфований, без «зайвих» вставок, характерних для імпровізації. Фрази ніби спеціально сконструйовані для запам'ятовування їх аудиторією. Інтонація, паузи та риторичні наголоси також є контрольованими, а не ситуативними.

9. *Дотримання оратором вимог техніки мовлення.* І. Фаріон – професійний мовознавець, тож її вимова була чистою і виразною. Характерно, що вона дотримувалася ритмічної й інтонаційної побудови: акцентувала важливі слова, дотримуючись логічного, смислового наголосу, роблячи паузи перед кульмінаційними фразами. Ця техніка посилювала увагу слухачів. Дотримано таких вимог, як чітка, правильна артикуляція, дикція, гучність, інтонації варіюються від м'яких до емоційних виголошень. Завдяки цьому промова звучала переконливо й виразно.

10. *Зовнішній вигляд оратора. Доречність жестів, міміки.* Зовнішній вигляд І. Фаріон стриманий, поважний та доречний. Жести ораторка на початку промови не використовує, тримаючи мікрофон, а згодом, посилюючи наростання, вони стають органічними. Жести ритмічні та емоційні: стиснений кулак, «рука, що відрубє фразу», піднесення руки догори при зверненні до Бога «Боже...», під час ампліфікації слів. Вираз обличчя – зосереджений, суворий, упевнений, тож відповідає характеру промови.

11. *Контакт з аудиторією* встановлено через пряму мову від першої особи множини («ми», «наші»), звернення до слухачів як до однодумців. За законом ефективної комунікації, промовець повинен керувати власною поведінкою і поведінкою аудиторії. І. Фаріон постійно підтримує «зорвий» та смисловий контакт: вона говорить про «спільну роботу» та відповідальність, «ми захищаємо» та «ми будемо боротися»,

чим формує відчуття єдності. У промові відчувається реакція «позитивного резонансу» – аудиторія схвально реагувала на гасла. Помітно, що ораторка стежить за реакцією: її напруження – пауза – емоційні вигуки викликали у слухачів підтримку.

12. *Засоби активізації уваги слухачів.* І. Фаріон застосовує кілька прийомів для утримання уваги: проблемний вступ, шоківі образи, запам'ятовувані рефрени. Вона починає з питань сумління («Господь судитиме нас...»), запитання до громади, для чого вони сюди прийшли – це «проблемний вступ», що захоплює з перших секунд, використовує риторичне запитання, що запрошує слухачів до роздумів «навіщо кожен сюди прийшов?» та заклики (рефрен, анафори). Контрастні символічні образи (Покрова, що благословляє не лише пишне слово, а й меч, – несподіваний перехід від релігійного до бойового мотиву). І. Фаріон періодично змінювала темп і тон мовлення, щоб уникнути монотонності. Крім того, промовиця в кінці виявила свій виступ гаслом, що легко запам'ятовується «Будьмо сильні!», а на початку виступу «Слава Україні!» – такі вислови завжди активізують масовий відгук.

13. *Риторичні фігури і тропи.* У промові І. Фаріон риторичні фігури й тропи підсилюють експресивність виступу. Використано, зокрема, такі риторичні фігури (класифікація за Н. Колотіловою [2, с. 86–98]): асиндетон («...мати свою землю, мати свою господарку, мати свою неповторну мову, історію, культуру, церкву»), полісиндетон («Дамо собі раду і з нашим внутрішнім світом, і з плином наших думок, і з цілісністю нашого світогляду»; «І це логічно, і це закономірно»), паратезу («Безвольна війна (а це власне та війна, через яку переходять українці сьогодні) – це...»), гомеотелевтон («Їхній шлях один – самопожирання, самознищення. В нас інший шлях – самовдосконалення, самонаснаження»), анафору («В Україні маємо не просто поневолені край, в Україні маємо не просто знищену господарку, в Україні маємо найстрашніше»), анадиплозис («А що зостанеться? Зостанеться та ідея, що створила УПА. УПА виросла з українських націоналістів...»), гіперболу («Безвольна війна – це найстрашніший плід колоніального режиму»; «Шухевич і Бандера є повним страхом і паралічем...»), інверсію («Ми не повинні тим бандитам подарувати жодного...»), ампліфікацію і градацію («В Україні маємо не просто поневолені край, в Україні маємо не просто знищену господарку, в Україні

маємо найстрашніше», «...мати свою землю, мати свою господарку, мати свою неповторну мову, історію, культуру, церкву»), хіазм («Це називається альтруїстичним егоїзмом або егоїстичним альтруїзмом»), парцеляцію («...на вершині найстрашніший плід нашої держави. І це логічно, і це закономірно»), риторичні запитання («Чому я сьогодні сюди приїхав?», «Можливо, тому вони були потужними і незламними?»). Тропи увиразнюють промову І. Фаріон, наприклад, такі: дисфемізм («Ця москофільська юрба», «Ще досі смердять випари цієї імперії», «це відчужені істоти, предки яких заселили нашу землю окупантами...»; «Орда обстріхує нас»), метафора («НАТО стало цією парасолькою захисту...», «Не допоможуть реформи...», «Усе це вилікує смерть»), метонімія («Якщо Україна не змінюватиме способу мислення...», «Дякую вам, що прийшли до Шевченка...»), прозопопея («Покрова благословляє...»), антитеза («Їхній шлях один – самопожирання, самознищення. В нас інший шлях – самовдосконалення, самонаснаження»; «Наші сумніви сьогодні – це наша поразка завтра», «Господь судитиме нас не за нашими вчинками, а за мотивами», «Покрова благословляє не тільки пера, але й мечі»), оксиморон («альтруїстичний егоїзм або егоїстичний альтруїзм»). Загалом, така концентрація засобів виразності забезпечує цілісність впливу на аудиторію, де логічна аргументація органічно поєднується з експресивною манерою виголошення,

формуючи у слухачів відчуття безпосередньої причетності до ідеологічного змісту промови.

Отже, виступ І. Фаріон на Марші Слави УПА 2011 року є яскравим прикладом політичної агітаційної промови з чітко вираженою ідеологією. Ораторка майстерно поєднала моральні апеляції з історичними прикладами і сильними гаслами. Це забезпечило емоційне наповнення промови та активний резонанс аудиторії.

Висновки і перспективи подальших розвідок. Аналіз публічного виступу і детальний розбір риторичного інструментарію є одним із ключових аспектів формування риторичної компетентності майбутнього фахівця. Промови досвідчених ораторів розвивають аналітичні здібності здобувачів освіти, привчаючи їх бачити внутрішню архітектуру слова. Це сприяє подоланню стихійності у власному мовленні та формує звичку свідомого відбору мовних засобів залежно від комунікативної ситуації.

Отже, аналіз публічного виступу в курсі «Риторика» є дієвим механізмом розвитку в майбутніх спеціалістів авторського стилю мовлення, що є засадничим складником їхньої професійної самовизначеності та запорукою ефективної лідерської комунікації. Перспективи подальших досліджень передбачають аналіз публічних виступів українських ораторів з метою виокремлення універсальних і національно-специфічних стратегій переконання, що можуть бути інтегровані в освітній процес.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Куныч З., Городиловська Г., Шмілик І. Риторика : підручник. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2016. 496 с.
2. Колотілова Н. А. Риторика : навч. посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2007. 232 с.
3. Мацько Л. І., Мацько О. М. Риторика : навч. посіб. Київ : Вища школа, 2006. 311 с.
4. Онуфрієнко Г.С. Риторика : навч. посібник. Київ : Центр навчальної літератури, 2020. 625 с.
5. Сагач Г. М. Риторика : навч. посібник. Київ : Видавничий Дім «Ін Юре», 2000. 565 с.
6. Галій М. С. Публічний виступ: мета, види, жанри та вимоги. *Держава і право*. Серія : Юридичні науки. 2019. Вип. 83. С. 14–23.
7. Гамова Г. І. Публічний виступ як реалізація ораторської майстерності. *Лінгвістичні дослідження*. 2019. Вип. 50. С. 156–165. DOI: <https://doi.org/10.34142/23127546.2019.50.20>
8. Новіцька О. І., Заліпська І. Я., Стефанишин К. Л., Драч І. Д. Публічний виступ як жанр ораторського мистецтва: культура сприймання та інтеграція з академічним письмом. *Суспільство та національні інтереси*. 2025. № 12. С. 578–588. DOI: [https://doi.org/10.52058/3041-1572-2025-12\(20\)-578-588](https://doi.org/10.52058/3041-1572-2025-12(20)-578-588)
9. Сунько Н. О., Бевцик Д. В. Стилїстика та риторика політичних виступів американських та британських лідерів під час російсько-української війни. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія : Філологія. 2024. Вип. 67. С. 117–120. DOI <https://doi.org/10.32782/2409-1154.2024.67.27>
10. Мунтян О. Лінгвориторичний аналіз контенту українських блогерів. *Наукові праці Міжрегіональної академії управління персоналом*. Філологія. 2024. Вип. 2. С. 68–73. DOI: <https://doi.org/10.32689/maur.philol.2024.2.11>
11. Фаріон І. Д. Промова на Марші Слави Героїв (14 жовтня 2011 року) : [відеозапис]. *YouTube*. 2011. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=cGd0VCtvHwo> (дата звернення: 25.04.2026).

12. Толочко С. Формування риторичної компетентності викладачів у післядипломній педагогічній освіті. *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка*. Серія : Педагогічні науки. 2020. Вип. 8. С. 51–59.

13. Риторичний практикум : навч. посіб. / за ред. З. Й. Куньч. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2018. 212 с.

Стаття поширюється на умовах
ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0

Дата першого надходження статті до видання: 30.04.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 22.05.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 29.05.2026